

Likwidacja bomb ekologicznych w Polsce

1 Powszechne zjawisko porzucania odpadów

Z informacji w mediach wynika, że każdego miesiąca na terenie kraju ujawniane są miejsca, w których zostały w sposób nielegalny nagromadzone odpady nieznanego składu i pochodzenia. Często są to odpady niebezpieczne, które składowane od dłuższego czasu lub w nieuszczelnionych opakowaniach mogą negatywnie wpływać na ludzi i środowisko naturalne, a w wielu przypadkach zagrażać życiu lub zdrowiu.

Te miejsca znane jako “bomby ekologiczne” powinny być likwidowane, a znajdujące się tam odpady powinny zostać niezwłocznie we właściwy sposób zagospodarowane.

Główny Inspektorat Ochrony Środowiska doliczył się 768 miejsc nielegalnego magazynowania lub składowania odpadów, z czego 231 przypadków dotyczyło odpadów niebezpiecznych a 133 odpady niebezpiecznych i innych. Natomiast na początku 2023 r. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska miała w swoich rejestrach już 1680 lokalizacji¹.

¹ <https://smoglab.pl/bomby-ekologiczne-w-polsce/>

Finansowanie, czyli jak pozyskać środki na usunięcie „bomby ekologicznej”?

W przypadku porzuconych odpadów (zgodnie z art. 26 ustawy o odpadach¹) w pierwszej kolejności, to posiadacz odpadów jest zobowiązany usunąć odpady z miejsc nieprzeznaczonych do ich składowania lub magazynowania. Dopiero w przypadku niewykonania tego obowiązku przez zobowiązanego, organy ochrony środowiska (na podstawie art. 26a ustawy o odpadach) są zobowiązane do wydania decyzji nakazującej ich usunięcie, a także – w razie potrzeby – do przeprowadzenia postępowania egzekucyjnego w administracji oraz wykonania zastępczego wydanej decyzji.

Niestety z informacji uzyskanych po kontroli przeprowadzonej przez Najwyższą Izbę Kontroli² wynika, że działania kontrolowanych jednostek w celu eliminowania zagrożeń, jakie mogą powodować nielegalnie deponowane odpady niebezpieczne dla życia lub zdrowia ludzi albo dla środowiska, mimo że w większości przypadków były prawidłowe, to jednak nie zawsze skuteczne.

NIK oceniła, że obowiązujące rozwiązania prawne i finansowe nie zapewniały niezwłocznego usuwania porzuconych odpadów niebezpiecznych.

¹ Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach, t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 699 ze zm.

² Źródło: <https://www.nik.gov.pl/aktualnosc/usuwanie-odpadow-niebezpiecznych.html>

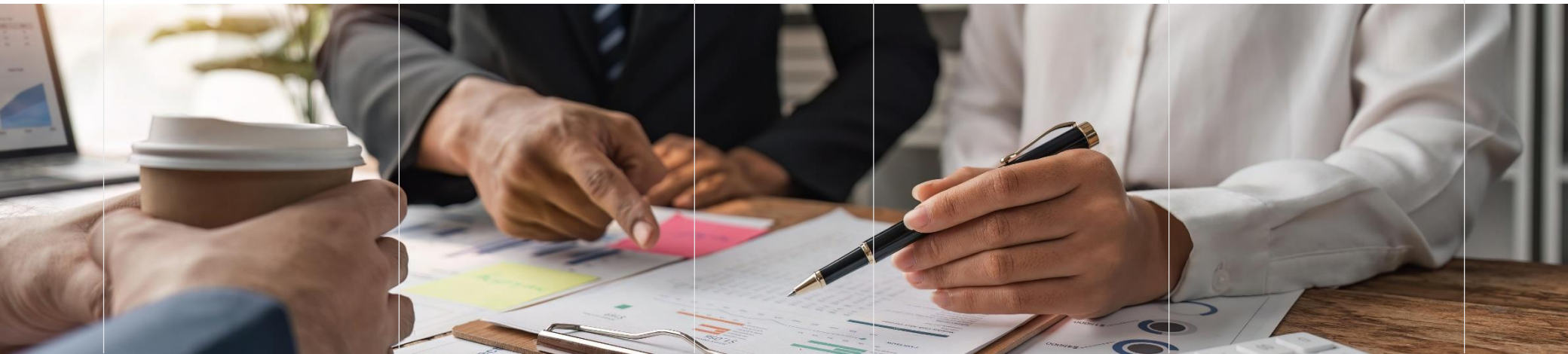
2 Finansowanie, czyli jak pozyskać środki na usunięcie „bomby ekologicznej”?

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej wdrożył programy finansowego wsparcia (programy: Ochrona powierzchni ziemi oraz Usuwanie porzuconych odpadów).

W ramach programu usuwania odpadów dofinansowanie jest możliwe w formie dotacji do wysokości 80 % kosztów oraz pożyczki w wysokości do 100% kosztów, co przy niedostatkach finansowych gmin uniemożliwia usunięcie tych odpadów w drodze wykonania zastępczego.

Do kosztów kwalifikowanych programu zadania zalicza się: transport oraz odzysk lub unieszkodliwienie odpadów (w tym zanieczyszczonej gleby i ziemi), remediację powierzchni ziemi w zakresie zanieczyszczeń spowodowanych usuwanymi w ramach projektu odpadami (w tym koszty badań zanieczyszczania gleby i ziemi, opracowania projektu planu remediacji i jego wykonania).

Nie kwalifikuje się kosztów zarządzania przedsięwzięciem w zakresie realizowanym przez pracowników jednostek samorządu terytorialnego i kosztów nabycia nieruchomości, na której odkryto odpady, nabytych środków trwałych, sprzętu i wyposażenia, wartości niematerialnych i prawnych, kosztów organu ochrony środowiska z tytułu odszkodowań, przysługujących władającemu powierzchnią ziemi.

2 Wielkoobszarowe tereny zdegradowane

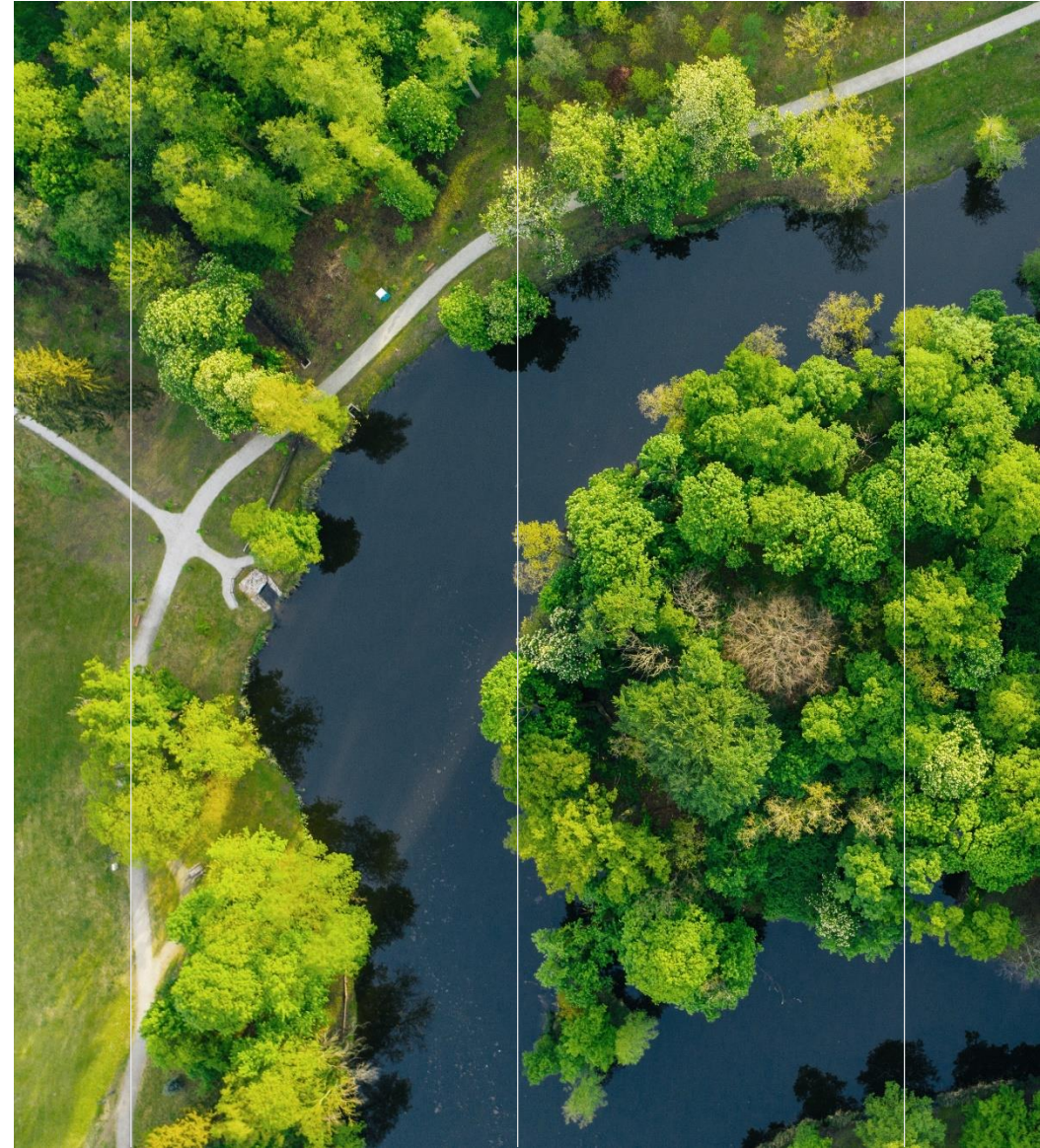
W przypadku wielkoobszarowych terenów zdegradowanych¹, czyli terenów przemysłowych, na których zidentyfikowano występowanie składowania materiałów niebezpiecznych dla zdrowia człowieka, przywrócenie ich do ponownego wykorzystania oraz finansowanie ma się odbywać w oparciu o przepisy ustawy o wielkoobszarowych terenach zdegradowanych, a źródłem ich finansowania ma być Krajowy Plan Odbudowy.

Ustawa zawiera listę rozpoznanych wielkoobszarowych terenów zdegradowanych, na których jest konieczne podjęcie działań związanych z poprawą stanu środowiska i wymienia:

- **Tereny Zakładów Chemicznych „Zachem” w Bydgoszczy,**
- **Tereny Zakładów Chemicznych „Organika-Azot” w Jaworznie,**
- **Tereny Zakładów Chemicznych „Tarnowskie Góry” w Tarnowskich Górach,**
- **Tereny Zakładów Przemysłu Barwników „Boruta” w Zgierzu.**
- **Tereny Zakładów Włókien Chemicznych „Wistom” w Tomaszowie Mazowieckim**

Zgodnie z ustawą lista zdegradowanych terenów będzie mogła być rozszerzona poprzez nowelizację przepisów, co będzie wymagało osobnej oceny takich terenów.

¹ Ustawa z dnia 16 czerwca 2023 r. o wielkoobszarowych terenach zdegradowanych (Dz. U. 2023 poz. 1719)

3

Procedura, czyli jak pozbyć się nielegalnego składowiska

W przypadku porzuconych odpadów (zgodnie z art. 26 ustawy o odpadach):

- w pierwszej kolejności, to posiadacz odpadów jest obowiązany usunąć odpady z miejsc nieprzeznaczonych do ich składowania lub magazynowania, w tym odpady porzucone po zakończeniu prowadzenia działalności gospodarczej
- dopiero w przypadku niewykonania ww. obowiązku przez zobowiązanego, organy ochrony środowiska są zobowiązane do wydania decyzji nakazującej ich usunięcie, a także – w razie potrzeby – do przeprowadzenia postępowania egzekucyjnego w administracji oraz wykonania zastępczego wydanej decyzji
- realizacja umów związanych z usuwaniem nielegalnie magazynowanych lub składowanych odpadów których wartość jest równa lub przekracza 130 000 zł (bez należnego podatku) odbywa na podstawie ustawy z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych¹
- w zdecydowanej większości przypadków udzielenie zamówienia odbędzie się w trybie przetargu nieorganicznego lub dialogu konkurencyjnego

¹ Tekst jednolity Dz. U. z 2022 r. poz. 1710 z późniejszymi zmianami.

4 Nasza działalność w trzech segmentach

Spalanie odpadów przemysłowych i medycznych

- Wytwarzanie energii w postaci pary, która jest sprzedawana lub wykorzystywana do suszenia RDF
- Produkcja energii elektrycznej

Zestalanie i stabilizacja odpadów

- Wytwarzanie kruszywa sztucznego, które pozwala na zaoszczędzenie surowców naturalnych

Produkcja paliwa alternatywnego (RDF)

- Produkcja substytutu węgla i innych paliw kopalnych dla przemysłu

4 Mo-BRUK S.A. - nasze doświadczenie w usuwaniu bomb ekologicznych

Spółka Mo-BRUK notowana na Giełdzie Papierów Wartościowych jest liderem polskiej branży przetwarzania odpadów niebezpiecznych. Działalność spółki, której historia sięga 1985 r., opiera się na własnych instalacjach i koncentruje się w trzech segmentach:

- spalanie odpadów przemysłowych i medycznych
- zestalanie i stabilizacja odpadów nieorganicznych
- produkcja paliw alternatywnych

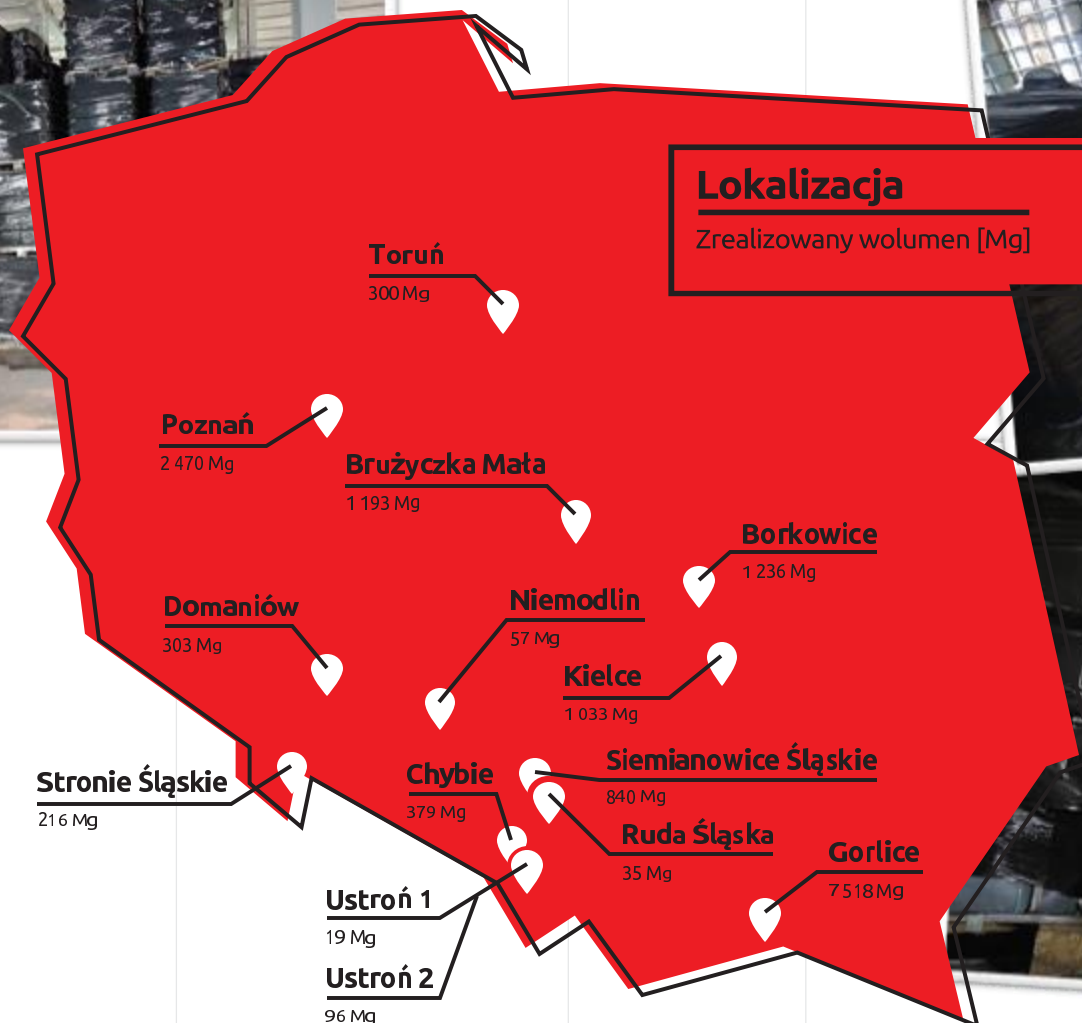
Profil naszej działalności wpływa na poszanowanie zasobów środowiska naturalnego. Działając na rzecz zrównoważonego rozwoju, przygotowujemy strategię ESG, a także przeprowadziliśmy kalkulację śladu węglowego.

Od kilku lat nasza szeroka działalność związana jest również z usuwaniem odpadów z miejsc nieprzeznaczonych do ich składowania lub magazynowania, czyli likwidacją **tzw. bomb ekologicznych**.

Od 2017 roku braliśmy udział w realizacji 14 umów, których przedmiotem było usunięcie odpadów, w zdecydowanej większości odpadów niebezpiecznych. W ramach tych kontraktów zostało usuniętych łącznie ponad 15,7 tys. ton odpadów o wartości ponad 100 mln złotych.

4 Mo-BRUK S.A., czyli nasze doświadczenie w usuwaniu bomb ekologicznych.

4 Mo-BRUK S.A., czyli nasze doświadczenie w usuwaniu bomb ekologicznych

Jak działa Mo-BRUK realizując zadanie usunięcia bomby ekologicznej?

- Stosujemy wypracowane **procedury działania**, w tym także w zakresie **zabezpieczenia chemicznego i ekologicznego terenu**
- **Angażujemy własnych, doświadczonych i wykwalifikowanych pracowników** (laboranci, technolodzy, logistycy, doradcy ADR)
- **Pobieramy próbki, dokonujemy ich analiz w akredytowanym laboratorium** i identyfikujemy odpady w zakresie doboru sposobu ich zagospodarowania
- **Realizujemy pełen zakres usług związanych z usuwaniem odpadów** z nieruchomości – od zabezpieczenia terenu, poprzez zapewnienie specjalistycznych opakowań zastępczych, ważenia i załadunki odpadów na środki transportowe
- **Realizujemy transport odpadów** do miejsca ich zagospodarowania w oparciu o pojazdy własne lub podwykonawców, w pełni kontrolując przemieszczanie odpadów
- **Prowadzimy odzysk i unieszkodliwianie odpadów**
- **Dokumentujemy proces zagospodarowania odpadów**
- **Zapewniamy transparentność i legalność działań** - umożliwiamy audyt naszych instalacji na każdym etapie realizacji umowy

4 Mo-BRUK S.A., czyli nasze doświadczenie w usuwaniu bomb ekologicznych

Realizując kolejne zlecenia poznaliśmy specyfikę prowadzenia działań związanych z usuwaniem odpadów nieznanego składu i pochodzenia, nabywając coraz większego doświadczenia, pamiętając równocześnie, że do każdego zadania należy podchodzić indywidualnie. Jest to bardzo ważne, ponieważ wśród usuwanych odpadów znajdowaliśmy często trudne i bardzo niebezpieczne do unieszkodliwienia odpady, takie jak wysoko stężone kwasy, zabetonowane odczynniki chemiczne, czy zapiankowaną amunicję.

Posiadane doświadczenie pozwala nam nie tylko sprawniej podchodzić do kolejnych, podobnych tematów, ale równocześnie do wspierania miast i gmin w zakresie posiadanej wiedzy i możliwych rozwiązań.

Realizowaliśmy umowy publiczne, które były współfinansowane ze środków NFOŚ, dlatego potrafimy również współdziałać w spełnieniu wymogów formalnych wynikających z umowy o dofinansowanie.

5

Naszym zdaniem, czyli na co warto zwrócić uwagę organizując usunięcie nielegalnie zgromadzonych odpadów niebezpiecznych?

Specyficzny charakter realizacji przedsięwzięcia związanego z usuwaniem porzuconych odpadów oraz udział w procedurach przetargowych z tym związanych, uzmysłowił nam problemy, na jakie często napotykają Zamawiający przy formułowaniu opisu przedmiotu zamówienia, warunków udziału w postępowaniu oraz zapisów postanowień umownych.

W naszej opinii bardzo dobrym rozwiązaniem jest stosowanie wstępnych konsultacji rynkowych lub dialogu konkurencyjnego. Obydwie formy współpracy pozwalają na uzyskanie przez Zamawiającego najnowszych, najkorzystniejszych i najtańszych rozwiązań technicznych, technologicznych, prawnych, wykonawczych, organizacyjnych, handlowych, ekonomicznych oraz logistycznych w dziedzinie będącej przedmiotem planowanego zamówienia. Dzięki nim

Zamawiający uzyskuje możliwość skonkretyzowania swoich potrzeb, a w konsekwencji przygotowania opisu przedmiotu zamówienia, specyfikacji istotnych warunków zamówienia lub określenia warunków umowy w sposób odpowiadający aktualnym wymaganiom i standardom rynkowym.

MOBRUK

5 Naszym zdaniem, czyli na co warto zwrócić uwagę organizując usunięcie nielegalnie zgromadzonych odpadów niebezpiecznych?

Biorąc pod uwagę nasze dotychczasowe doświadczenie wskazujemy kilka kwestii problematycznych pojawiających się w postępowaniach i proponowane rozwiązania.

1. Opis przedmiotu zamówienia.

Wyczerpujący opis przedmiotu zamówienia jest podstawą dla wykonawcy do właściwego skalkulowania ceny w przypadku, kiedy nie ma możliwości odbycia wizji lokalnej w miejscu magazynowania odpadów. Brak informacji lub niepełne informacje zmuszają wykonawców do domysłów i składania ofert z ceną zawierającą znaczny element ryzyka. Podstawą opisu musi być jak największa ilość informacji, poparta analizami i zdjęciami.

Istotne jest również określić, czy klasyfikacja odpadów i kolejność ich usuwania należą do wyłącznych kompetencji Wykonawcy, czy Zamawiający dopuszcza możliwość przepompowania / przepakowywania odpadów w miejscu ich magazynowania?

Działając w branży gospodarowania odpadami oraz realizując umowy związane z usuwaniem odpadów jesteśmy w stanie dokonać inwentaryzacji odpadów i przeprowadzić niezbędne analizy w oparciu o wyniki badań we własnym laboratorium akredytowanym, które udostępniamy Zamawiającemu w ramach realizowanych przetargów.

2. Termin wykonania zamówienia.

Mamy świadomość, że porzucone odpady są magazynowane przez kilka lat i opakowania, w których się znajdują mogą być w różnym stopniu degradacji, ale wprowadzane przez Zamawiających zbyt krótkie terminy realizacji wprowadzają niepotrzebne ryzyko. Pośpiech w wykonywaniu tego rodzaju prac sprowadza dodatkowe niebezpieczeństwo nie tylko dla środowiska, ale równocześnie dla osób wykonujących czynności związane z usuwaniem odpadów.

Przy określaniu czasu niezbędnego do realizacji zadania należy wziąć pod uwagę: ilość odpadów, dotychczasowy czas magazynowania, stan opakowań i potrzebę ewentualnego przepakowania odpadów, skutki magazynowania odpadów oraz możliwości samych instalacji przetwarzających odpady, które na co dzień przyjmują również odpady przemysłowe i medyczne, gdzie proces produkcji jest ciągły.

5 Naszym zdaniem, czyli na co warto zwrócić uwagę organizując usunięcie nielegalnie zgromadzonych odpadów niebezpiecznych?

b) Umiejętność identyfikacji odpadów

Ze względu na fakt, że odpady zdeponowane na przedmiotowej nieruchomości są nieznanego składu i pochodzenia, jak również mogą stanowić mieszaniny różnego rodzaju odpadów niebezpiecznych, niezbędne będzie dokonanie ich wstępnej analizy, która w zależności od posiadanych właściwości fizyko – chemicznych, pozwoli skierować odpady do właściwego sposobu ich zagospodarowania. **Niezbędna jest w tym zakresie odpowiednia wiedza i doświadczenie osób koordynujących prace na miejscu.**

c) Posiadanie doświadczenia w zakresie realizacji

W interesie Zamawiającego jest takie ukształtowanie warunków udziału w postępowaniu, aby wybrać wykonawców, którzy na podstawie posiadanej wiedzy i doświadczenia, w sposób optymalny spełnią jego oczekiwania i należycie wykonają zamówienie. Pozwoli to na wyselekcjonowanie podmiotów, które zajmują się zagospodarowaniem odpadów w sposób celowy i przemyślany, stawiając zdecydowane warunki brzegowe tym, którzy z gospodarką odpadami mają do czynienia w sposób incydentalny. Wykonawca powinien zatem posiadać doświadczenie w zależności od ilości zmagazynowanych odpadów, np. w postaci realizacji 2 lub 3 usług związanych z usunięciem i ostatecznym

zagospodarowaniem odpadów niebezpiecznych pochodzących z miejsc ich nielegalnego magazynowania.

d) Pozostałe warunki udziału w postępowaniu zapewniające bezpieczeństwo realizacji zadania:

- posiadanie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej w zakresie prowadzonej działalności na kwotę co najmniej 5 000 000,00 zł, w tym od szkód w środowisku
- dysponowanie doradcą w zakresie ADR posiadającym ważne świadectwo w zakresie przewozu drogowego towarów niebezpiecznych, w celu ustalenia właściwego sposobu transportu oraz opakowań, zabezpieczenia ładunków i oznakowania substancji niebezpiecznych
- dysponowanie koordynatorem realizacji zadania, posiadającym co najmniej trzyletni staż pracy w firmie przetwarzającej odpady i posiadającym doświadczenie w kierowaniu pracami związanymi z usuwaniem odpadów
- **dysponowania i posiadania własnych instalacji do neutralizacji i przetworzenia odpadów** (w ten sposób można zapobiec pozornej neutralizacji poprzez zdeponowanie odpadów w innych nielegalnych miejscach)

5 Naszym zdaniem, czyli na co warto zwrócić uwagę organizując usunięcie nielegalnie zgromadzonych odpadów niebezpiecznych?

e) Rozliczenie za wykonane usługi.

Warto wprowadzić zasadę rozliczania realizacji zadania etapami, na podstawie ilości usuniętych i ostatecznie zagospodarowanych, popartym oświadczeniem prowadzącego instalację, w systemach miesięcznych (kwartalnych) lub po przetworzeniu pewnej części (np. po 500 Mg). Wykonawca powinien jednak wykazać odpowiednią **zdolność do dysponowania środkami obrotowymi**, co umożliwi Zamawiającemu elastyczne podejście do kwestii rozliczeń oraz dostosowanie się do wymogów programów dotacyjnych.

W zakresie finansowania zwróciliśmy się do Urzędu Zamówień Publicznych z prośbą o opinię w zakresie możliwości zastosowania pozacenowego kryterium oceny ofert opartego na współudziale wykonawcy w pokryciu kosztów realizacji zadania, które może polegać na:

- **pozyskaniu środków stanowiących wkład własny zamawiającego (współpraca z bankiem, który udzieli kredytu) na preferencyjnych warunkach, bądź:**
- **udziale w pokryciu części zobowiązań zamawiającego np. w postaci spłaty odsetek od kredytu. Obecnie oczekujemy na odpowiedź na nasze pismo.**

f) Kryteria oceny ofert.

Kryteria oceny ofert, które pozwalają na porównanie złożonych ofert, a wynik tego porównania ma jednoznacznie wskazywać, która oferta jest lepsza i bardziej realizuje cel zamówienia, może odnosić się do pozacenowego kryterium opartego na efektywności kosztowej, o którym w art. 245 w związku z art. 17 ustawy Prawo zamówień publicznych.

W sytuacji, gdy Zamawiający dysponuje ograniczonymi zasobami, w tym zasobami finansowymi na realizację umów związanych z usuwaniem odpadów można odnieść się do wspomnianej zasady efektywności, mając na względzie cele społeczne i środowiskowe obrazujące w jakim zakresie podmioty publiczne i prywatne mogą współpracować w usuwaniu odpadów, dzieląc się wspólnie ryzykiem i korzyściami.

MOBRUK

Pracownicy Mo-BRUK S.A. pozostają do Państwa dyspozycji. Jesteśmy otwarci na udział w dialogu technicznym, prowadzonym w formie wstępnych konsultacji rynkowych, który pozwoli Państwu na przygotowanie opisu przedmiotu zamówienia, specyfikacji warunków zamówienia lub określenia warunków przyszłej umowy.

Zachęcamy do spotkania, na którym będziemy mogli podzielić się naszą wiedzą.

 Mo-BRUK S.A.

Niecew 68, 33-322 Korzenna

 18 441 70 48

 691 110 891

 mobruk@mobruk.pl

